

MARAJÓ

“Vestidos de farrapos, sujos, semi-esfomeados, agressivos, soltando palavrões e fumando pontas de cigarro, eram, em verdade, os donos da cidade, os que a conheciam totalmente, os que totalmente a amavam, os seus poetas.”

JORGE AMADO

I

HI HA REBOMBORI A LA BOTIGA d'Aníbal, al capdavall de la Rua Terceira. Que busquen una jove mestissa de l'àrea de Salvaterra. De la comunitat de Providència o Mangueiras, no queda clar. Això és el que ha esbrinat el vell César mentre carregava gel al caixó i una dotzena de cocos verds. Tot ben col·locat al carretó de la bicicleta de càrrega. No es pot entretenir; el rovell de la matinada ja ha desaparegut i el sol despunta amb força a l'horitzó. A pesar de l'edat, pedala amb energia cap a la platja gran de Joanis, com cada diumenge des de fa set o vuit anys durant la temporada turística. Abans a ningú se li hauria ocorregut d'anar a prendre el sol i begudes fresques allà, estirats com *jacarés* a la sorra. Ves. No se'n podrà

pas estar de guipar cap a l'hostal per esbrinar si la mestressa pren el cafè del matí a la terrassa. És la dona més bella de Joanis, i de tota l'illa de Marajó, segons ell. D'acord, la seva rossa cabellera ara és blanquinosa i el seu rostre no pot amagar les cicatrius de la vida, ni la fondària del misteri que l'acompanya. Però la seva silueta esvelta i solitària no hi és, avui, entre les columnes de fusta roja d'*ipé* i la balconada de bambú.

I no són només els costums el que està canviant, a l'illa. Ara que semblava que havia afluixat l'eufòria dels terratinents per la cria d'una espècie de búfals negres, manyacs i de banyes llarguíssimes ben recar-golades, arriba com un cicló la dèria de l'arròs. Que sí, molt bé: és un avantatge disposar d'arròs d'aquí, en comptes d'haver-lo de portar ensacat amb la llanxa des de Belém do Pará. D'altra banda, n'han fet un gra massa. N'han cultivat milers d'hectàrees, han desviat rius per inundar terrenys, han tallat passos ancestrals, han contaminat les aigües amb productes tòxics, han barrat grans extensions i pressionat les comunitats *quilombolas*, ja prou escanyades. De seguida han esclatat nous conflictes. No calia ser profeta per endevinar-ho. Punyeta, l'altre dia van tirotejar uns indígenes a Gurupá! Tothom vol creure que el temps dels *jagunços* i els coronels sense escrúpols ha passat a la història fosca del país. I no. Continua ben viu.

La violència li porta mals records, al mulat César. Home corpulent de mirada tremolosa, ample nas mig aixafat, barbamec, mans enormes, va créixer sense miraments a la hisenda del coronel Danilo Ferreira;

allà s'havia fet un fart de cavalcar per les planures arrabassades a la selva vigilant les vaques i els búfals, aleshores cada any més nombrosos. Abans d'això, de ben petit també es va esllomar cultivant pinya, la més dolça que es coneix, a l'extensió que limitava amb el poblat de Cachoiera do Arari. Desgraciadament serva la dura experiència i els malsons de les emboscades, els incendis provocats i el pitjor de tot, uns quants morts que pesen sobre la seva consciència. Perquè ell sempre havia acomplert les ordres de l'amo Ferreira, un desprietat blanc que provenia de Curitiba, carregat de diners, títols falsos i l'ambició dels conqueridors d'antany.

El darrer tram fins al barracot de la platja el mulat l'ha de fer a peu. Desmunta de la bici de càrrega, avança per l'arena amb dificultats. Per sort els de medi ambient, l'Ibama, fa dos anys van vetar la construcció d'un restaurant per no malmetre aquesta platja salvatge que tant agrada al turisme incipient. No obstant això, van permetre que el seu barracot, una renglera de troncs en forma de U coberta amb fulles de palma, continués ancorat al lloc habitual per servir a la possible clientela l'aigua fresca i nutritiva de coco dolç, però van prohibir que dispensés qualsevol altra beguda: res de cerveses, ni licors de fruites, ni caipirinhas. Ni tabac. Que ho compressin tot al poble.

En arribar l'home, s'han espantat les garses que festejaven sobre la teulada del barracot i han escapat com fletxes per continuar el seu ritual entre el fullat-

ge i les branques de l'enorme *cajueiro* que ombrreja aquest raconet, mig clos per una mica de mur i el negoci del vell César. Sota el taulell hi té el calaix, fermat amb cadenat, on guarda alguns estris: les palletes, draps, una ràdio. El matxet per tallar els cocos el porta sempre a sobre, per si de cas, amarrat al cintó. A tocar del calaix, una petita nevera sense corrent, una galleda, dos sacs plegats i avui també s'hi troba una sorpresa majúscula: arraulida com un gat, dorm com si res una mossa escabellada.

—Ep! Hora de llevar-se!

La jove es belluga i es treu la son de les orelles.

—Bon dia! —exclama ella i surt de sota el taulell—. Ja marxo, jo.

En César calcula que la noia miserosa de pell esclarissada que li ha ocupat el barracot deu tenir poc més de quinze anys. Duu els cabells mal tallats, i la roba ben gastada i bruta: uns shorts esfilagar-sats i una antiga samarreta groga i verda del Palmeiras.

—Bé. No seràs la mestissa que estan buscant?

—Qui em busca, a mi?

—No els conec pas, però parlaven d'una fugitiva a la botiga d'Aníbal. Quina una n'has fet, si es pot saber? M'ho pots explicar mentre endreço el gel i els cocos a la nevera.

Ella dubta, és prou desconfiada. Es debat entre si tocar el dos ràpidament o refiar-se del vell. Mentrestant, en César divideix el gel; la meitat si fa no fa el col·loca a la nevera, on també hi encabeix mitja dotzena de cocos —no n'hi entren més—, i l'altra

meitat del gel el deixa al caixó que duia de l'aldea; allà dins mateix hi posa la resta de cocos. Així es van refredant tots alhora. Al pic del migdia, quan el sol rosteixi de debò, estaran al punt òptim.

Encuriosit i a l'espera que la noia badi boca abans de guillar, el vell descarrega tota una bateria de preguntes, tot disposat a embolicar-se una cigarreta amb la mixtura trinxada que porta en una capseta.

—I doncs, com et dius? Com has anat a parar aquí? D'on vens?

—La meva àvia m'anomenava Anajá, però a vegades també em deia Tortugueta Mata-mata, perquè sempre m'escapava cap al riu. I a la comunitat de Providència tinc un altre nom, que no m'agrada gens —respon gratant-se la closca i fixant la vista cap a l'oceà.

—Anajá! Crec que així s'anomenava una tribu de l'interior. Com els Aruâs, els Jurunas o els Ma-maiaucàs... Ja no queda res d'aquella gent. Potser la teva àvia...

—Diuen que ella estava boja, i que jo també. Per això, ara que és morta, no hi vull viure més, allà. I per altres coses, que tu no n'has de fer res. Has vist com m'han deixat el cap, d'esquilat? —es queixa la mestissa repassant-se indignada amb ambdues mans el cabell que li resta d'aquella llarga i llisa cabellera bruna que causava veritable enveja entre les adolescents de la *quilombola* de Providència, de contrastada descendència africana i de cabells massa curts i rinxolats, no com ella, que és mig amazònica.

La ferida ha rebut el
LVI Premi Recvll de Narració “Joaquim Ruyra”, 2020
patrocinat per Ràdio Marina.
El jurat estava format per: Maria Mercè Roca (presidenta),
Salvador Roca, Mònica Rabassa, Eloi Falguera Vidal, Josep Maria Fonalleras,
Francesc Robert i Maria Rosa Font.

© del text: Albert Canadell Vilalta, 2020
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2021
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: gener de 2021
ISBN: 978-84-1303-241-2
DL: L 59-2021
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.